

Oponentský posudek na disertační práci Marie Fiřtové *Studie k Josefu Navrátilovi. Umělec jako mnohostranný agens éry biedermeieru*

Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2021

Marie Fiřtová ve své disertační práci přistoupila k osobnosti a dílu Josefa Navrátila z hlediska postavení umělce ve společnosti a věnovala se šíři Navrátilových společenských kontaktů a vazeb, které významně spoluurčovaly jeho uměleckou tvorbu. Zkoumání sociálních rolí umělce se ukázalo v tomto případě jako velmi vhodně zvolené a přínosné téma. Navrátil propojoval různé sféry a okruhy působnosti, vystupoval jako akademicky školený umělec a zároveň jako řemeslný měšťanský malíř (*bürgerlicher Maler*), pracoval pro objednavatele z dvorských i měšťanských kruhů, a stejně široce bylo rozkročené jeho společenské a umělecké angažmá. Výjimečnost i rozporuplnost jeho společenského statusu dokládají citované dobové ohlasy – Navrátil byl posmrtně označován za „*nejslavnějšího umělce naší doby, pohříchu dosud nedosti oceněného*“ (Světozor 1868) a zároveň za života čelil z mnoha stran jistému despektu, který souvisel s jeho živností dekoratéra a malíře pokojů.

Jak vyplývá z názvu disertace, autorka ji koncipovala jako soubor jednotlivých studií, osvětlujících různé Navrátilovy sociální role a jejich dobové souvislosti. Podle mého názoru však práce velmi zdařile skládá z dílčích aspektů celkový obraz Navrátilova uměleckého a profesního postavení. Jednotlivé kapitoly se vzájemně doplňují, výkladové linie se argumentačně posilují a v souhrnu výstižně ukazují rozvětvené „sociální síť“, v nichž se tvorba Josefa Navrátila pohybovala. Označení disertace za soubor případových studií je pro mne jedním z dokladů autorčiny odborné skromnosti.

Disertace svědčí o fundované znalosti pramenů, literatury a dochovaných uměleckých děl. Na jejím základě autorka přibližuje duchovní a uměleckou mentalitu biedermeierské společnosti, charakterizuje umělecký provoz i řemeslnou dílenskou praxi, rekonstruuje podoby interiérů i družinu Navrátilových spolupracovníků. Těžištěm práce je detailní rozbor všech známých dekorátérských zakázek Navrátilovy dílny, od objednávek vlasteneckého mecenáše Antonína Veitha a jeho rodiny, přes tvorbu pro blízké přátele až po rozsáhlé nástěnné dekorace Pražského hradu a především císařských zámků. Autorka se opírá o důkladný průzkum dochovaných objektů, sbírkových fondů (mj. návrhů výmalb uložených ve sbírce Uměleckoprůmyslového musea v Praze) a rovněž o komparaci s předlohami, které Navrátila inspirovaly (díla Thomase Alloma či Eugéna Julienna).

Klíčový význam má pro takto zaměřenou práci poznání osobních přátelských vazeb, utvářených ve Veithově okruhu, v prostředí pražské vinárny J. B. Chlumeckého či ve stolní společnosti Nimrodů scházející se ve staroměstském pivovaru U Kléblatů. Tyto sondy doktorandce umožňují zpřesnit interpretaci řady děl, např. části Navrátilových humorných epitafů zdobících zmíněnou pivnici, nebo některých výmalb realizovaných pro Veithův Liběchov a pro mlynáře Václava Michalovice v jeho Nových mlýnech na Novém Městě pražském. Neméně podstatné jsou však i obecnější závěry vyplývající z těchto průzkumů – autorka například správně upozorňuje na význam dílenského řemeslného školení pro rozvoj malířských dovedností (jak u Navrátila, tak třeba u Antonína Machka), nebo zajímavě sleduje přetrvávání cechovního stylu práce (a sebe prezentace) v Navrátilově dílně a vědomé navazování na starší barokní tradici. Stejně tak považuji za důležité, když autorka připomíná

rozkvět restaurování uměleckých děl a jeho přínos jak pro zdokonalení malířské techniky, tak pro uplatnění absolventů Akademie.

Marii Fiřtové se podařilo představit Navrátila v jeho bohatých společenských vztazích a přiblížit postavení umělce v období rozvoje národního a občanského života. Disertační práce je skutečně komplexním a výstižným zhodnocením Navrátilových společenských kontaktů a jejich „umělecké“ role, ať se formovaly v prostředí hostinců, ve spolkové činnosti nebo ve styku s dvorskými úřady. Na vysoké odborné úrovni také postihuje Navrátilův přínos k individualizované výzdobě interiéru i jeho podíl na sebevědomé a působivé sebe prezentaci bohatnoucí měšťanské nobility.

Práce je sympatická mimo jiné tím, že v mnoha oblastech zohledňuje různé možnosti výkladu, nevynáší autoritativní soudy a naznačuje další směry bádání. Proto je těžké jí něco podstatného vytknout – otázky, které přiznávají potřebu dalšího výzkumu, mají v textu stejně důležité místo, jako ty plně zodpovězené, a připadají mi inspirativní. Patřila by k nim třeba přesnější specifikace dobového označení „*bürgerlicher Künstler*“, k němuž se hlásily umělecké i mnohé jiné necechovní profese, jak ukazují tehdejší schematismy a podobné prameny, dále pak možné atribuce některých interiérových prací (např. působení Adolfa Weidlicha) nebo vztahy Navrátila k osobnostem vídeňského dvora (Clemens von Brandis, arcivévoda Štěpán aj.), o nichž by mohly více prozradit rešerše rakouských archivů, jak autorka sama zmiňuje.

Za ocenění stojí stejně tak formální stránka disertace, především vysoká jazyková úroveň, čtivost, autorčina schopnost přesně vyjádřit a sumarizovat pojednávaná témata. Vyzdvihnout bych chtěl též její práci s německy psanými prameny, jazykovou erudici, prohloubenou i studijními pobyty v německojazyčných zemích.

Disertační práci Marie Fiřtové hodnotím jako odborně velmi přínosnou, podnětnou pro další bádání, zároveň výborně jazykově podanou a nadstandardní i po formální stránce. Jsem přesvědčen, že zcela splňuje požadavky kladené na doktorskou disertaci. Klasifikuji ji s hodnocením "prospěl" a plně ji doporučuji k obhajobě.

PhDr. Radim Vondráček